

HJORTSPRINGBÅDENS LAUG

Historikergruppen
alias
Jernaldergruppen.

OM SKJOLDENE FRA HJORTSPRINGFUNDET.

Hvad ku de nytte ?

I Hjortspringfundet er der ting af germansk oprindelse (påvirkning) og ting af keltisk oprindelse. I det følgende det særlig skjoldene, der omtales. Alle forskere er enige om, at disse skjolde er af keltisk oprindelse.

Et skjold er en genstand, der skal yde beskyttelse mod en udefra kommende beskadigelse.

Da de skjolde vi omtaler er fra omkring 350 år f.K. må antages, at skjoldene har været anvendte som beskyttelse mod kastede genstande (sten, Spyd) eller i kamp mand mod mand.

Kunne det have været en slags statussymboler????

Angrebsvåbnene kan på den tid have været lanser, spyd, dolke og sværd, samt sandsynligt også sten. Bue og pil anvendtes ikke som kampvåben i området på Hjortspringbådens tid, ligesom stridsøkser tilsyneladende heller ikke brugtes som våben i omhandlede tidsperiode. Der kan have været anvendt køller, men sådanne er ikke fundet i mosen ved Hjortspring.

Hvorledes har skjoldene været brugt ?

Hvordan er disse keltiske skjolde kommet til Norden i en periode, hvor samhandlen mellem La Tèneområdet og Norden var gået i stå ??

Hvilken udvikling har angrebsvåbnene gennemløbet i førromersk jernalder, og hvorledes har det påvirket udviklingen af de keltiske skjolde ?

Da skjoldene er af meget tynde træplader med en skjoldbule, ligeledes af træ, har disse skjolde kun ydet mådelig, men dog ikke uvæsentlig beskyttelse mod direkte stik af lanser eller sværd. Næppe heller særlig effektive som værn mod spydkast. Det er kendt fra andre kulturer, at lette skjolde har kunnet bruges ved, med en hurtig drejning af skjoldet, at få afbøjet banen for det angribende stik-kastevåben.

Mod hugvåben har Hjortspringfundets skjolde ikke haft en chance. Måske kan de i La Tène området (Sydtyskland) fundne skjolde haft beskyttelse mod hug, idet disse skjolde var forsynede med et jernbånd hen over skjoldbulen.

Spørgsmålene: "Hvorledes har skjoldene været brugt ?" "Hvordan er de kommet til Norden ? og om angrebsvåbnenes udvikling ? er søgt belyst udfra litteraturen idet der er taget udpluk fra forskellige artikler eller bøger.

De keltiske skjolde i La Tèneområdet har fra ca. 300 f.K. haft jernbøjler hen over skjoldbulerne, måske en udvikling, der har gjort skjoldene mere anvendelige til at modstå hug. Mon dette hænger sammen med den ændring af sværdklingernes tværsnit, som det er beskrevet på side 120-121 hos Bruneaux (se tidstavlen side 6). I den ældre tid til hen imod 300 f. K. var klingernes tværsnit rhombeformede, senere mere ovale (forskell på stik- og hugvåben????)

I Hjortspringfundet var der bevaret 169 spydspidser (lansespidser).

Antallet af skjolde (Kaul) 60-80.

Med en besætning på 20 mand ville der altså være våben til 4 Hjortspringbåde, så rigeligt endda, fordi en del våben er gået til ved tørvegravning inden Rosenbergs udgravning.

Sværdene, ialt, var af meget forskellige modeller alle enæggede.

Desværre er de fundne ringbrynjer så medtagne da de kom frem i lyset, at det var umuligt at bevare dem. Rosenberg anslog, at der har været 20-24 ringbrynjer.

I mosen fandtes en del plantefibre (antagelig lindebast) men ingen flettede kurve eller lignende.

Af padler er der i fundet påvist 20, med stor variation i udseendet.

Skjoldene er af flere forskellige modeller. DER ER IKKE FUNDET BESKADIGELSER AF SKJOLDENE DER KAN HENVISE TIL NOGEN KAMP.

De fredelige fund som "grydelåg", grydeske er kun fundet i enkelt eksemplarer.

Med hensyn til de drejede trædåser er de forskellige, og hvad har den meget smukke drejede udskårne træskive været beregnet til ?

Kunne det, med grundlag af det fremførte, tænkes, at båden's besætning har været fredelige handelsmænd handlende med skjolde (statussymboler ?) og våben, med en lille kollektion af mere luksusbetonede varer? Der kunne nok være adskillige grunde til, at Alsingerne har overfaldet de "fremmede", og så bagefter har måttet udsone sig med guderne.

Foranstående er udarbejdet på grundlag af udpluk af de artikler eller bøger der er nævnt i det følgende, hvor forfatterens navn er anført. Der henvises ellers til litteraturlisten hvor de artikler der er anvendt ovenstående er markeret med **

Filip:

De tidligste skjolde har formentlig været helt af træ. Skjoldene var så tynde at spyd kunne gennembore dem. Der er angivet, at skjoldene kan have været overtrukket med en slags kurvefletning, ikke skind.

Kaul: side 72

Omkring år 300 (f.K.) bliver skjoldbulerne beklædt med et beslag (i La Tène området).

Klindt-Jensen: side 41

Hjortspringskjoldene havde ovale skjoldbuler af træ. Jernskjoldbuler er ikke set før La Tène III (Klindt Jensens tidstavle 150-0 f-K, Beckers tidstavle 300-150 f.K.)

Vouga: side 60-61-62

Hvis man havde bevaret tvivl m.h.t. dette skjolds autenticitet fordrev en omstændighed ved optagelsen tvivlen helt. Det lå faktisk ved siden af umboen (skjoldbule) gennemhullet af et sværd af vanlig type, og da det var blevet vendt, efter der var taget et aftryk af ydersiden, kunne man se spidsen af et sværd magen til det første stikke frem, men i 3 stykker. Et keltisk skjold ville kløves ved det mindste slag. Skjoldet var ikke beklædt med metalplader (bortset fra skjoldbulebeskyttelsen), ejheller betrukket med skind, hvilket der ville have været spor af. Vi har stumper af en skindtaske. Kun det friske skind ville være forsvundet uden at efterlade sig spor, men det ville formentlig trække sig sammen og få de skrøbelige kanter til at sprænges eller bule ud. På det fundne skjold var en slags skravering (Rosenbergs snitmærker?). På et lille stykke træ sad rester af noget vegetabilsk tøj (tøj af plantefibre). Der er fundet tasker af flettet strå. Kunne nogen af disse stråfletninger være sporene af skjoldbeklædning?? Det kunne forklare omtalte skraveringer. Pansret sådan forbliver våbnet let, hvilket er vigtigt, uden altid at give det romerske skjolds modstandsdygtighed, hvilket forklarer Cæsar's bemærkning (De bello Gallica) " Helveternes skjolde var kløvede og hullede af de romerske kastespyd.

Klindt-Jensen: (Bråkedlen) side 41, 44, 49-50

---metalbeslag på bulens midterste parti. Disse udførtes af Kelterne altid i jern og træffes allerede i la Tène 1c (tids-skema Brunaux side 6; 300-250 f.K.)

Ved at sammenligne disse tidlige skjoldbuler med Hjortspringskjoldene virker det straks påfaldende, at der til hver side midt på Hjortspringtræbulerne er udskåret en tydelig forhøjning, åbenbart imiterende et naglehovede. Yderligere er der på et skjold to metalnagler med bredt hoved i hver af forhøjningerne.

Vigtigt er ikke mindst Elbområdet fordi kulturelementerne fra syd først og fremmest er passeret ad den vigtige flodvej mod nord fra Böhmen til Elbmundingen.

Særlig vigtig er imidlertid kulturprovinsen på halvøen vest for Elbens munding. Der har været intime kyst- og søforbindelser mellem denne egn og Jylland.

Brunaux: side 6, 96-97, 120-121.

Det der kaldes økse, ligner meget en lille skarøkse. Angiveligt gået ud af billedet i slutningen af Halstatt perioden, og er kun fundet i meget tidlig la Tène cisalpint (nord for alperne). Funktion ?? kultisk ?, tømmerredskab ?. side 120-126 en kronologisk fremstilling af de keltiske sværds udvikling i førromersk jernalder. (skal sammenlignes med tidsskemaet side 6). Det fremgår heraf at sværdklingernes tværsnit ændrer sig væsentlig ca. 300 f.K. (fra stikvåben til hugvåben ?????)

Powel: side 107.

Keltiske sværd kunne kun bruges til hug, ikke til stik. (se dog statuerne af den keltiske kriger, der dræber sin kone og sig selv) Arkæologi viser, at de keltiske sværd på denne tid (225 f.K.) var blevet tungere og bredere. Betydningen af den korte dolk fortsatte, men ikke alle krigere var i besiddelse af begge våben.

Kaul: side 71, 74, 80 og 81.

Sværdene har haft langt større betydning hos Kelterne end hos Germanerne. Der er tale om store tunge hugsværd.

I den tidlige periode i århundrederne før år 500 f.K. er billedet dog anderledes for Kelterne lige nord for Alperne. I en kort periode var det vigtigste våben spyddet, mens de personer der havde den højeste status var udstyret med en pryddolk.

Sværdene i Hjortspringfundet er enæggede og forholdsvis små. Vi skal helt til den græske verden ved Middelhavet eller de folkeslag der var påvirkede af grækerne for igen at møde enæggede sværd i et vist antal. Billedtekst fig. 70:

Mytologisk kampscene fra græsk skål i rødfigurstil, 5. årh. f.Kr. Til venstre ses det korte enæggede sværd klar til hug mod en allerede slagen fjende. På fig. 61, ses en keltisk kriger med et sværd, der føres som om han vil bruge det som stikvåben. 4. årh. f.Kr.

Rosenberg: side 48, 54, 56.

På nogle af skjoldene ses snitmærker, ganske flade ca. 2 lange og 1,5 brede, liggende tæt mod hinanden og fyldende fladen. En afplatning efter tildannelsen er der i disse tilfælde ikke foretaget. Oftest har træet lidt så meget ved opholdet i mosen ----- at tildannelsesmærkerne nu ikke ses. Det er nok tvivlsomt om de af Vouga omtalte skrabveringer er det samme som Rosenbergs snitmærker.

Rosenberg har en meget detailleret gennemgang af skjoldne fra Hjortspringfundet. Kun i to tilfælde er der omtalt noget, der kunne have været ar efter kamp. I skjold nr. 100a, er der noget metal, hvor Rosenberg noterer "---næppe vaabenod". Skjold nr. 119 var gennemboret af en spydstage, om hvilket Rosenberg skriver " Et Stagestykke med en Jernspydspids Nr. 250 og 396 stak i Mosen skraat op gennem Skjoldet.

Spydspidsen kan ikke fra oven være bleven stukket gennem Skjoldet, thi Hullet sluttede tæt om den afspaltede Stage og var ikke så stort, at Spydspidsen kunne gaa igennem det. Stagen må være trykket igennem fra neden og opad".

(ukendt forfatter).

Lademanns lexikon 1987, Bd. 27, side 225.

"Grækerne brugte tveægget stiksværd og enæggede hugsværd".

Hedager: side 125-139.

Der var samspil mellem germanerne og kelterne indtil ca. 500 f.K., hvor Kelternes handel med Etruskerne begyndte.

Handelsruterne til Nordeuropa var ikke længere af betydning.

Pauli: side 28, 32, 98.

Mange emigranter, der i deres hjemsted var beskæftigede med handel og håndværk satte pris på deres frihed og følte sig undertrykkede i striden mellem bønder og adel, hvor der blev tiltagende magtkoncentration til adelen. (ca. 400 f.K.) Snittede eller drejede træfade blev anvendt samtidig med keramiske fade.

Med de mange anvendelsesmuligheder for træ blomstrede træindustrien hos kelterne (vognbyggeri og skibsbygning).

Litteraturliste Jernalder

spec. med henblik på Hjortspringfundet.

- Becker, C.J. :
Die zeitliche Stellung des Hjortspring-Fundes
Acta Archaeologica XIX, København 1948.
side 181-183.
- """" Førromersk jernalder i Syd- og Sønderjylland
Nationalmuseet 1961.
- """" Das zweite früeisenzeitliche Dorf bei Grøntoft
Westjutland.
Acta Archaeologica XXXIX, København 1968.
- Borchlin, Almuth :
Die Untergliederung der Stufe van Seedorff auf grund der
Fundstoff von Urnenfriedhof Hornbeck, Kr. Hzgt.
Lauenburg.
Aechnologia Geographica. Hæftet februar 1950.
- Brunaux, Jean-Louis:
** Guerre et Arment chez les Gaulois 450-50 f. K.
Edition Errance 1987 Paris.
"""" Les Gaulois. Sanctuaries et rites 1986 Paris.
- Brøndsted, Johannes:
Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie.
- Collis, John :
The European Iron Age
London 1984.
Side 15-18 og 126-138.
- Engelhardt, P. :
"Daneerne fra fødset til dåb".
- Filip, Jan :
Celtic civilization and its heritage.
Prague 1977
Side: 102-108, 113-120 og 134-135.
"""" Keltove ve sredni Evrope
** (kun det tyske resume)
Praha 1956.
- Hansen, Torben Egeberg:
Glashus. SKALK nr. 5 1993, side 3-7.
- Harck, Ole :
Skrammel til Guderne
Kronik d. 24/4 1992 i Flensborg Avis.
- Hedeager, Lotte :
Dejbjergvognen
Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie
Bd. II 1988, side 9-89.
"""" Centre and periferi in the ancient world.
** Redaktør Rowland m.fl.
Cambridge 1987 , Side 125-139.
- Hingst, H. :
Karten zur Besiedlung Schleswig-Holstein in der
vorchristliche Eisenzeit ---.
Archaeologia Geographica.
2. årgang hæfte 1/2, side 75-78. Hamburg 1951
3. årgang hæfte 1/3, side 8-14. Hamburg 1952.
- Jensen, Jørgen m.fl. :
Hjortspringbåden genopstillet
Fra Nationalmuseets arbejdsmark 1989.
- Jensen, Jørgen :
Hjortspringbåden gemt men ikke glemt
Nationalmuseets arbejdsmark 1986.

- Jørgensen, Lise Bender
 Et fodbøger i særegen form -----
 Bornholmske samlinger 1972.
- Kaul, Flemming :
 *** Da våbnene tav
 København 1988.
- Klindt-Jensen, Ole :
 ** Foreing influences in Denmark's Early Iron Age.
 Acta Archaeologica XX 1949.
 """" Bronzekedlen fra Brå
 ** Universitetsforlaget i Aarhus 1953.
- Müller, Sophus :
 Et bornholmsk Lerkar
 Aarbøger for Oldkyndighed og Historie 1900.
 """" Jernalderens Kunst i Danmark
 Reitzels Forlag, København 1933, side 34.
- Pauli, Ludwig (redaktør) :
 ** Die Kelten in Mitteleuropa: Kultur, Kunst, Wirtschaft.
 Salzburg 1980.
- Petersen, Henry:
 Vognfundene i Dejbjerg Præstegaardsmose ved Ringkjøbing.
 Reitzels forlag 1888.
- Powel, T.G.E. : ** The Celts
 Thames and Hudson. London 1958.
- Rieck, Flemming og Crumlin-Petersen
 Både fra Danmarks Oldtid.
 Roskilde 1988.
- Rieck, Flemming :
 Hjortspringbåden
 Sønderjysk Månedsskrift nr. 2 1992.
- Rosenberg, G.
 ** Hjortspringfundet
 København 1937.
- Smied, Peter :
 Die vorrömische Eisenzeit im nordwestdeutschen
 Küstgebiete
 Probleme der Küstenforschung im Gebiet der südliche
 Nordsee. (redaktør Werner Haarnagel.
 Bind 6, Hildesheim 1957.
- Schwantes, Gustav :
 Die Gräber der ältische Eisenzeit in östliches Hannover.
 Prähistorische Zeitschrift, Bind I
 Berlin 1909.
 """" Die Urnenfriedhöfe in Niedersachsen, afsnit: Die älteste
 Urnenfriedhöfe Uelzen und Lüneburg.
 Bind I, hæfte 2, Hannover 1911.
 """" Die zeitliche Stellung des Moorfundes von Hirschsprung.
 Nordelbingen 11. bind 1935.
 """" Die Jastorf Zivilisation
 Reiniche Festschrift zum 75 geburtstag -----
 Mainz 1950.
 """" Die Hintergründe der Jastorf-Störung.
 Die Heimat, Neumünster Maj 1958.
- Vouga, Paul :
 La Tène
 Monographie de la station publiée au nom de la commision
 des fouilles de la Tène
 Leipzig 1923 Side 60-62.

Wegewitz, Willi :

Die Urnenfriedhöfe in Niedersachsen
Die langobardische Kultur im Gau Moswidi (Nieder-Elben)
Redaktør: Schuchhardt.
Bind II, Hæfte 1 og 2, Leipzig 1937.

Witt, Torben :

Eger, hjul og vogne
Kuml 1969, side 122.

Ikke offentliggjorte artikler:

Ethelberg, Per:

Udgravningsrapport. Danmarks længste udgravning Nr.1619.

Broholm :

Udgravningsrapport fra Brandsbøl 1924.

Mundtlig og skriftlig rådgivning:

Museumsinspektør Flemming Kaul, Nationalmuseet

Museumsinspektør Steen Wulf Andersen, Haderslev Museum.

HJORTSPRINGBÅDENS LAUG

Historikergruppen

alias

Jernaldergruppen.

Ingen af gruppens medlemmer har læst alle de i
litteraturlisten anførte værker.